

Identifying the Preferences of Spatial Features in the Apartment Houses of Bandar Abbas, Emphasizing the Lived Experience of the Residents¹

Mehdi Asgharkhah Farkhani², Bahram Shahedi^{3*}, Mohsen Afshari⁴, Seyedeh Pourandokht Saadati⁵

Received:2023/06/12

Revised:2023/07/04

Accepted:2023/08/08

Published:2024/04/03

Highlights

- Definition and classification of spatial features extracted from the background of housing architecture research.
- Verification of the spatial Features of apartment houses based on the Delphi method and in-depth interviews with residents.
- Ranking the preferences of the spatial features of apartment houses from the most important to the least important.

Extended Abstract

Introduction

One of the important pillars of providing housing is to pay attention to the documented and reliable preferences of citizens, according to which it is possible to deal with the prescriptions and design solutions in the field of housing and residential environments. These documented preferences can be searched in the spatial features, but since there are a number of the spatial features in architecture researchers' opinion, it is necessary to identify and measure each of them in housing filed. On the other hand, this research seeks to identify and clarify the spatial features of apartment houses in Bandar Abbas city based on the lived experience of the residents, and then evaluate each of the spatial features based on the lived experience of the residents.

Theoretical Framework

The theoretical bases of the research are in the field of lived experience, preferences and spatial characteristics. The concept of "preferences" in this research is to pay attention to the factors that cause the preference of an architectural spatial feature by the users of that space. The desirability of the architectural space from the point of view of its users directs the research towards the concept of "preferences", which is defined as the criteria of preference of a space for people. According to the factors influencing the formation of preferences for housing features, this research, with architectural considerations, has focused on identifying the preferences of the spatial features of the house, which has not been considered by researchers so far.

Methodology

The research method has been chosen in terms of the fundamental goal, and the method of doing it is combined (qualitative-quantitative). Data collection was done using library studies and field observations including preparation of questionnaires, interviews. After formulating a proposed theoretical framework, with the help of the Delphi method

¹This article is taken from the doctoral dissertation of Mehdi Asgharkhah Farkhani entitled "Preferences of the spatial

features of residents of apartment houses in Bandar Abbas city with an emphasis on the lived experience of the residents (case study of Nazarabad and North Golshahr neighborhoods)" at Islamic Azad University branch of Isfahan (Khorasgan) has been carried out.

² *Ph.D. Candidate of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran; Corresponding Author, E-mail: bshahedi@yahoo.com

⁴ Associate Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.

⁵ Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture and Urban Planning, Isfahan(Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

and in-depth interviews with the residents, the preferences of the spatial features are verified, then the importance of each is evaluated and ranked by experts.

Results & Discussion

According to the investigation of spatial features in the background of the research, the Delphi method was used to verify the concepts obtained. After completing the spatial features, the research findings were explained in three parts. In the first part of the findings, the verification of the spatial features was done, in the second part of the findings, the correct placement of the spatial features with the proposed classification in the theoretical framework was scored and in the third part, the spatial features were measured and classified and the importance of each of them was revealed.

Conclusion

The results obtained in this research show that there are 16 preferences for the spatial features of apartment houses based on the experience of the residents in Bandar Abbas city. These number of spatial features were measured based on their importance, and it was revealed that the feature of "spatial guidance" is more important in Bandar Abbas apartment houses compared to other identified spatial features and "space nostalgia" is of lower importance. Also, the spatial features are correctly placed in the "structural-functional" and "qualitative-psychological" categories according to experts' scoring and in-depth interviews of residents.

Keywords

Spatial Features, Preferences, Lived Experience, Apartment Houses, Bandar Abbas.

Citation:

Asgharkhah Farkhani, M., Shahedi, B., Afshari, M., & Saadati, S. P. (2024). Identifying the Preferences of Spatial Features in the Apartment Houses of Bandar Abbas, Emphasizing on the Lived Experience of the Residents. *Journal of Urban Sustainable Development*, 5(14), 43-61.

 DOI: <https://doi.org/10.22034/usd.2023.708021>

 DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27170128.1403.5.14.3.1>

URL: https://usdjournals.daneshpajooan.ac.ir/article_708021.html?lang=en

Copyrights:

©2023 by the authors. Published by the Urban Sustainable Development Journal. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)).

شناسایی ترجیحات ویژگی‌های فضایی در خانه‌های آپارتمانی شهر بندرعباس با تأکید بر تجربه زیسته ساکنان^۱

مهدی اصغرخواه فرخانی^{*}، بهرام شاهدهی^۲، محسن افشاری^۳، سیده پوراندخت سعادت^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۲۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۱۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۱/۱۵

چکیده: یکی از ارکان مهم تأمین مسکن، توجه به ترجیحات مستند و قابل اطمینان شهروندان است که با توجه به آن‌ها بتوان به تجویزها و راهکارهای طراحی در محیط‌های مسکونی پرداخت. این ترجیحات مستند را می‌توان در ویژگی‌های فضایی جستجو کرد، اما از آنجایی که ویژگی‌های فضایی متفاوتی در حوزه مطالعات معماری ذکر شده است، نیازمند شناسایی و تدقیق ویژگی‌های فضایی در حوزه مسکن هست. از این رو، این پژوهش به دنبال آن است که ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی را در شهر بندرعباس بر اساس تجربه زیسته ساکنان شناسایی و تدقیق نماید و سپس، هر یک از ترجیحات و ویژگی‌های فضایی با تکیه بر تجربه زیسته ساکنان بررسی شود. روش پژوهش از نظر هدف بنیادی و روش انجام به صورت ترکیبی (کیفی-کمی) انتخاب شده است. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و برداشت‌های میدانی شامل تهیه پرسش‌نامه و مصاحبه صورت گرفت و پس از تدوین چارچوب نظری، به کمک روش دلفی و مصاحبه عمیق با ساکنان، ترجیحات و ویژگی‌های فضایی تدقیق شد، سپس میزان اهمیت هر یک بر اساس نظر خبرگان موردسنجش و رده‌بندی قرار گرفت. نتایج به دست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که ۱۶ مورد ترجیحات و ویژگی‌های فضایی در خانه‌ها آپارتمانی با تکیه بر تجربه ساکنان، در شهر بندرعباس وجود دارند. این شمار از ویژگی‌های فضایی بر پایه میزان اهمیت موردسنجش قرار گرفتند و آشکار شد که ویژگی «هدایت و راهنمایی فضا» به نسبت دیگر ویژگی‌های فضایی شناسایی شده اهمیت بیشتری در خانه‌های آپارتمانی بندرعباس دارد از سوی دیگر، ویژگی «خاطره‌انگیزی فضا» از اهمیت پایین تری برخوردار است. همچنین ویژگی‌های فضایی در دسته‌بندی «ساختاری-عملکردی» و «کیفی-روان‌شناختی» با توجه به امتیازدهی متخصصان و مصاحبه عمیق از ساکنان به درستی جاگذاری شده‌اند.

واژگان کلیدی: ویژگی‌های فضایی، ترجیحات، تجربه زیسته، خانه‌های آپارتمانی، شهر بندرعباس.

^۱ این مقاله برگرفته از رساله دکتری مهدی اصغرخواه فرخانی با عنوان «ترجیحات و ویژگی‌های فضایی ساکنان خانه‌های آپارتمانی در شهر بندرعباس با تأکید بر تجربه زیسته ساکنان (مورد پژوهی محلات نظرآباد و گلشهر شمالی)» است.

^۲ دانشجوی دکتری، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

^۳ استادیار، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران؛ نویسنده مسئول:

bshahedi@yahoo.com

^۴ دانشیار، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.

^۵ استادیار، گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

۱- مقدمه و بیان مسئله

امروزه با افزایش سطح آگاهی جامعه، سیاست‌گذاران حوزه مسکن تلاش می‌کنند تا نیازها، خواسته‌ها و سلیقه شهروندان را در نظر گرفته و در جهت تحقق منافع شهروندان به کارگیرند. در این میان، آنچه به صورتی ویژه در زمینه مسکن نیازمند توجه است، نحوه برقراری ارتباط میان تمایلات مصرف‌کنندگان و عرضه‌کنندگان و فرایند سنجش آن است (صدقتی و نوریان، ۱۳۹۵). موفقیت اجرای سیاست‌های تولید مسکن مستلزم شناخت و برآورد دقیق ترجیحات استفاده‌کنندگان و تمایلات آن‌ها نسبت به ویژگی‌های مسکن است. این برآورد به‌ویژه اگر سهم عوامل تأثیرگذار در ارزش‌ها را به‌خوبی منعکس نماید، می‌تواند در بسیاری از زمینه‌های تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها، مورد استفاده قرار گیرد (رحیمی کاکه‌جوب و همکاران، ۱۳۹۲). بر همین اساس، طراحی مسکن مطابق با ترجیحات و خواسته‌های شهروندان اهمیت دارد. هدف اساسی تأمین مسکن، تأمین نیازهای فضایی فعالیت‌های انسانی، به‌منظور وضعیت مطلوب سکونت با توجه به محدودیت‌های منابع و امکانات است. از سوی دیگر، هدف نهایی سیاست مسکن، داشتن عملکرد بهینه است به‌گونه‌ای که از یک‌سو ترجیحات و خواسته‌های اقشار مختلف برآورده شود و از سوی دیگر، پیگیری اهداف کلان اقتصادی و اجتماعی صورت گیرد؛ بدین جهت که مسکن، مهم‌ترین کاربری زمین در مناطق شهری است و بزرگ‌ترین بخش مخارج خانوار ایرانی را نیز تشکیل می‌دهد (عابدین درکوش، ۱۳۸۹، ۲۲).

از آنجایی که شناخت و تحلیل ویژگی‌های مسکن و میزان ارزش آن‌ها برای خانوارها برای تصمیم‌گیران بسیار بااهمیت است (Gehrke et al., 2018) شایسته است که مطالعات مناسب برای پیش‌بینی ترجیحات ساکنان صورت پذیرد. یکی از نقایص عمده در زمینه مسکن مربوط به عدم توجه به پیچیدگی‌های کمی و کیفی مسکن به‌صورت هم‌زمان است. یک رکن مهم تأمین مسکن، توجه به ترجیحات قابل‌اطمینان شهروندان است که با توجه به آن‌ها

توان به راهکارهای طراحی در حوزه محیط‌های مسکونی پرداخت. با توجه به مطالب فوق، این پژوهش باهدف شناسایی ترجیحات افراد در انتخاب خصوصیات مسکن، قصد دارد، یک چارچوب نظری را برای ترجیحات ویژگی‌های خانه با ملاحظات معمارانه تدارک نماید تا به طرق ممکن، ترجیحات افراد در خصوص ویژگی‌های مسکن دلخواه سنجیده شود.

این تحقیق به دنبال فهم ترجیحات سکونت در ارتباط با ایده‌آل‌های ذهنی بوده است و به‌طور ویژه، ترجیحات مسکن در مورد «کیفیت فضاهای سکونت» که قبل از مرحله انتخاب مسکن قرار دارند، مطالعه شده است. کیفیت، مجموعه‌ای از خصوصیات یا صفات مشخصه که باعث متمایز کردن یک شی از اشیای دیگر شده و فرد را قادر می‌سازد که در مورد برتری، فروتری یا مشابهت چیزی در مقایسه با چیز دیگر داوری نماید (سامه، ۱۳۹۷). بدین لحاظ این تحقیق، چارچوب مناسبی را برای سنجش و ارزیابی ترجیحات ویژگی‌های مسکن پیشنهاد می‌دهد که می‌تواند قبل از هر فرایند طراحی و گسترش مسکن آپارتمانی در نظر گرفته شود. از این سوی، پرسش‌های این پژوهش بدین شرح است: ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی کدام‌اند؟ ترجیحات ویژگی‌های فضایی در خانه‌های آپارتمانی شهر بندرعباس بر اساس تجربه زیسته ساکنان کدام‌اند؟

۲- پیشینه و مبانی نظری پژوهش

پیشینه پژوهش در حوزه مفاهیم تجربه زیسته، ترجیحات و ویژگی‌های فضایی قرار دارند. منظور از تجربه زیسته، یک بازنمایی از تجربیات و انتخاب‌های یک شخص معین و دانشی است که او از این تجربیات و انتخاب‌ها به دست می‌آورد (Given, 2011, 336)، که این تجربیات برخاسته از زمینه‌های فرهنگی جامعه نیز هستند.

در این زمینه، حسین‌زاده و همکاران (۲۰۲۲) راهبردهای ارتقای سرزندگی در مجتمع‌های مسکونی مسکن مهر از طریق تحلیل تجربه زیسته ساکنان و آرای صاحب‌نظران را تبیین نموده‌اند. یوچی و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی تعاملات

شکل‌دهی به ترجیحات ویژگی‌های مسکن افراد، مؤثر و دخیل است.

۲-۱- ترجیحات و رابطه آن با مفهوم تجربه زیسته

مقصود از «ترجیحات» در این پژوهش، توجه به عواملی است که باعث ترجیح یک ویژگی فضایی معماری توسط کاربران و استفاده‌کنندگان آن فضا است (لک و رضانی، ۱۳۹۷). با وجود تحقیقات متفاوت در این حوزه، بررسی‌های بیشتری در رابطه با «درک نیازهای فردی و ترجیحات گروه‌های مختلف» نیاز است، زیرا افراد مختلفی با ترجیحات گوناگون از یک فضای معماری استفاده می‌کنند (Van den Berg et al, 2020).

مطلوب بودن فضای معماری از نظر استفاده‌کنندگان آن، پژوهش را به سمت مفهوم «ترجیحات» هدایت می‌کند که به عنوان معیارهای مرجح بودن یک فضا برای افراد (گلرخ، ۱۳۹۸) تعریف شده و با مقولات کیفیت محیطی ارتباط دارد (لک و رضانی، ۱۳۹۷). این واقعیت که استفاده‌کنندگان فضای معماری، ترجیحات و نیازهای متفاوتی دارند، اثبات شده است، بنابراین، طراحی مبتنی بر دیدگاه‌های استفاده‌کنندگان و شخصی‌سازی فضای معماری، به گونه‌ای که با ترجیحات آن‌ها منطبق باشد، بسیار مهم است (Al-Samarraie et al., 2016).

در تعریف مفهوم ترجیحات کاربران در حوزه روان‌شناسی محیطی، «چارچوب‌ها و معیارهایی عام برای تحلیل میزان مرجح بودن فضا در قضاوت افراد»، (گلرخ، ۱۳۹۸) ارائه شده است. در منابع این حوزه، کیفیت مطلوب محیط مورد تأکید قرار می‌گیرد (لک و رضانی، ۱۳۹۷).

هدف از تحقیقات تجارب زیسته، فهم زمینه‌های بروز چنین تجربیاتی است (Bunnin, 2004, 25)، که در شکل‌گیری ارزش‌ها، ایده‌آل‌ها و ترجیحات سکونت‌اثرگذار است. علاوه بر این، تجربه زیسته به معنای تأمل در یک تجربه در حین گذراندن آن نیست بلکه یک خاطره است که در آن تجربه پس از گذشتن یا زیستن آن منعکس می‌شود

بین مسکن و محیط‌های همسایگی برای بهبود رفاه کودکان با بهره‌گیری از تجربه زیسته والدین در مناطق با فقر بالای کودکان در انگلستان پرداخته‌اند. انگلها^۱ و همکاران (۲۰۲۲) با مطالعه تجربه زیسته، پیامدهای شرایط مسکن بر سلامت مادران مهاجر بررسی کرده‌اند و تأثیر شرایط اقامتگاه‌های مختلف را بر جامعه موردنظر سنجیده‌اند. جان‌نثاری (۲۰۲۲) تجربه زیسته پناه‌جویان ایرانی و افغان را از طریق فرایند پناهندگی و فعالیت‌های تحقیقاتی باتوجه به شرایط محیطی بررسی نموده است. باقری و رکانه و دهدست (۱۴۰۰)، به ارائه راهکارهایی از تجربه زیسته مادران برای مطالعه کیفی ابعاد چالش‌های بازی کودکان در زندگی آپارتمان‌نشینی با نمونه‌گیری هدفمند و جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته و تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش کلایزی پرداخته‌اند. شایان‌ذکر است که در همه مطالعات فوق بر زمینه‌های فرهنگی تجربه زیسته تأکید شده است.

همچنین، پاپی‌نژاد و همکاران (۱۴۰۰)، به مطالعه تجربه زیسته نومکانی دختران ساکن تهران با رویکرد پدیدارشناسی تفسیری و با استفاده از مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته پرداخته‌اند. زمانی علویجه و همکاران (۱۴۰۱) نیز بر تجارب زیسته هویتی مشترک در مراحل مختلف چرخه زندگی خانوادگی با روش‌شناسی کیفی تمرکز داشته‌اند. اسکندری دورباطی و همکاران (۱۴۰۱) به پدیده فضا در اسکان غیررسمی تجربه زیسته گروه‌های اجتماعی-معیشتی در شهرستان بهارستان استان تهران پرداخته‌اند. در همین راستا، مصطفی‌پور و همکاران (۱۴۰۱)، تجارب زیسته دانشجویان از پیامدهای قرنطینه خانگی در همه‌گیری کووید-۱۹ را با رویکرد کیفی و روش تحلیل روایت بررسی نموده‌اند. در پژوهشی دیگر، پائسون^۲ و همکاران (۲۰۲۲) باهدف یادگیری از تجربه زیسته جمعی، مشارکت گروهی از کارشناسان را ردیابی نموده‌اند.

باتوجه به مطالب فوق، هدف از مطالعات تجارب زیسته افراد به منظور درک زمینه‌ها و دلایل چنین تجربیاتی است که به در

² Pawson

¹ Engelhardt

(Lindseth & Norberg, 2004)، و به نحوی در ایجاد ترجیحات سکونت فرد نقش دارد.

تجربه‌ها، خاطره‌ها، ابعاد شخصیتی و فرهنگی، تجربه‌های ذهنی افراد را می‌سازد که در مواجهه با محیط کالبدی، باعث درک و شناخت فضا می‌شود و کاربر بر اساس درونیات خود با فضا ارتباط برقرار می‌کند (لک و رضائی، ۱۳۹۷)؛ از این رو، سازمان‌دهی ذهنی پیوسته تجارب زیسته، منشأ تدوین ترجیحات سکونت است که هم‌راستایی ترجیحات با مفهوم تجربه زیسته را برجسته می‌نماید.

۲-۲- عوامل مؤثر بر شکل‌گیری ترجیحات ویژگی‌های مسکن

ترجیحات مسکونی یک فرد نشان‌دهنده تصویر ذهنی آرمانی فرد از محیط مسکونی است که در برخی موارد در واقعیت پدیدار می‌گردد و در برخی موارد نیز به شکل یک تصویر خیالی باقی می‌ماند (Coolen & Jansen, 2012, 606)؛ بنابراین وجود این ترجیحات موجب جهت‌دهی به انگیزه و هدف فرد در انتخاب مسکن می‌گردد.

انتخاب مسکن بر اساس ترجیحات افراد، منجر به درجه بالایی از تجانس بین موقعیت‌های واقعی و ترجیحات افراد می‌شود. در هر موقعیت انتخاب مسکن، برخی عوامل انگیزشی اساسی باعث می‌گردد تا فرد گزینه‌های موجود را ارزیابی نماید که انتخاب نمودن گزینه‌ها در واقع فعالیت‌های پویایی است که افراد بر اساس شرایط و موقعیت‌ها انجام می‌دهند (Taiwo et al., 2020).

ترجیحات مختلف افراد در مورد انتخاب مسکن مناسب، با توجه به نوع نیازها و میزان تأمین نیازها در مسکن مورد نظرشان مشخص می‌گردد (حیدری و همکاران، ۱۳۹۴). تأثیر ترجیحات مسکن از عوامل کلان برای مثال بازار مسکن و موقعیت اقتصادی و عوامل خرد همچون سن، درآمد و ترکیب خانوار مشخص شده است.

خانوارها مسکن را با بهترین ترکیب از ویژگی‌ها انتخاب می‌کنند که سودمندی خانوار را به حداکثر می‌رساند

و در این انتخاب عوامل مختلفی وجود دارند (Jun, 2013) در میان طیف گسترده‌ای از عواملی که در ترجیحات مسکن وارد عمل می‌شود، چندین معیار مهم وجود دارد؛ ویژگی‌های خانوار مانند درآمد و اندازه خانوار، قومیت، سن و غیره؛ ویژگی‌های مسکن از جمله نوع مسکن، مساحت مسکن، تعداد اتاق و غیره؛ ویژگی‌های مکان مانند دسترسی، خدمات عمومی، آلودگی و امکانات و عوامل همسایگی؛ و ویژگی‌های اقتصادی مانند هزینه مسکن و مقرون‌به‌صرفه بودن (Montgomery & Curtis, 2006, 89).

باتوجه به دایره بزرگی از عوامل مؤثر بر شکل‌گیری ترجیحات ویژگی‌های مسکن وجود دارند، این تحقیق، با ملاحظات معمارانه بر شناسایی ترجیحات ویژگی‌های فضایی خانه تمرکز نموده است که تاکنون مورد نظر محققان نبوده است.

۲-۳- ویژگی‌های فضایی خانه

مبحث دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد ویژگی‌های فضا در خانه‌های آپارتمانی است. بخش کالبدی خانه ساخته می‌شود تا بخش ساخته نشده درونی یا فضا را شکل دهد. از دیدگاه کورت گروتز^۱ (۱۳۹۰، ۲۲۶-۲۲۲) فضا را یک تهی می‌توان در نظر گرفت که می‌تواند شیء را در خود جای دهد و یا از چیزی آکنده شود. در تعریف ویژگی‌های فضایی؛ فضا از طریق عناصر و ویژگی‌های آن شناخته می‌شود. از دیدگاه پژوهشگران؛ ایستایی فضایی (حائری، ۱۳۹۵، ۱۷۸)، گشایش و دلبازی، هدایت و دستیابی (حائری، ۱۳۹۵، ۱۷۸)، خلوت (شاهچراغی و بندرآباد، ۱۳۹۹، ۸۵)، انعطاف‌پذیری (شاهچراغی و بندرآباد، ۱۳۹۹، ۹۰)، تهی (خلأ) (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۲۳۶)، تداخل، تقاطع، همسایگی (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۲۵۳)، تضاد (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۳۵۰)، هماهنگی و تعادل (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۳۵۵)، مقیاس و تناسب (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۳۶۰)، سلسله‌مراتب (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۳۸۲)، پویایی و ضرب‌آهنگ (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۴۱۰).

¹ Kurt Grütter

۲-۴- مبانی نظری تحقیق

ویژگی‌های فضایی از طریق خاصیت‌ها و یا قابلیت کاربرد فضا شناخته می‌شوند که بعضی موارد در پژوهش‌های مرور شده، دارای وجوه ملموس هستند که این موارد شامل انعطاف‌پذیری با گونه‌های تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری و تغییرپذیری (عینی فر، ۱۳۸۲) و فضامندی (بخارائی، ۱۳۹۴، ۵) هستند یا مواردی که به انبساط و انقباض واحد مسکونی قابلیت توسعه (غروی الخوانساری، ۱۳۹۷) اشاره دارند.

از طرفی، مفاهیم سازمان‌دهی فضا نیز در پژوهش‌های حائری (۱۳۹۳، ۱۳۹۵) قابل استناد هستند، همچون توانمندسازی فضا، ترکیب و تمایز فضاها، و ویژگی‌های فضایی همچون بسط چشم‌اندازی، نوری و فضایی، و همچنین سلسله‌مراتب (کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۳۸۲) که برحسب پیمایش معیارهای تحقیق، قابل استفاده هستند. همه موارد فوق بایستی، توسط متخصصین در روش تحقیق دلفی مورد بررسی و بازنگری لازم قرار گیرد، از سویی، این موارد از دیدگاه ساکنین نیز طی مصاحبه عمیق بر اساس تجربه زیسته بررسی شود.

برخی از پانزده ویژگی ساختاری الکساندر (۱۳۹۶، ۱۱۰)، مورد اشاره سایر محققین نیز بوده است که همپوشانی مفاهیم مشترک در جدول ادامه آمده است. نکته‌ای که در این بخش قابل توجه است این است که همه ویژگی‌های فضایی، امکان بررسی در مطالعات مسکن را ندارند و هر ویژگی فضایی باید با یک تعریف مشخص شود و همه ویژگی‌های فضایی، باید به گونه‌ای قابل دسته‌بندی باشند تا در مرحله بعدی پژوهش، قابل تحلیل مشخص باشند. با توجه به این مطلب، (جدول شماره ۱) برای تعریف ویژگی‌های فضایی مستخرج از ادبیات زمینه پژوهش تدوین شد تا با روش دلفی ترجیحات ویژگی‌های فضایی، شناسایی شده تدقیق شوند.

شفافیت، هم‌پوشانی، التقاط، درهم‌تنیدگی (نوربرگ شولتز، ۱۳۹۶، ۵۰)، نظم و بی‌نظمی (فن‌مایس، ۱۳۹۰، ۳۵)، تدریج (فن‌مایس، ۱۳۹۰، ۴۶)، پیچیدگی (فن‌مایس، ۱۳۹۰، ۴۹)، تناقض (فن‌مایس، ۱۳۹۰، ۵۲)، تقارن (فن‌مایس، ۱۳۹۰، ۶۹)، انبساط و انقباض واحد مسکونی و قابلیت توسعه (غروی الخوانساری، ۱۳۹۷) در بیان ویژگی‌های فضایی به کاررفته است.

در ادامه ویژگی‌های یادشده، الکساندر نیز به ویژگی‌های ساختاری اشاره می‌کند که می‌توان در بررسی ویژگی‌های فضایی از آن‌ها بهره جست. از دیدگاه وی، پانزده ویژگی با ساختاری به هم پیوسته عبارت‌اند از: ۱- سلسله‌مراتب مقیاس، ۲- مراکز نیرومند، ۳- مرزبندی‌ها، ۴- تکرار متناوب، ۵- فضای معین، ۶- شکل خوب، ۷- تقارن موضعی، ۸- ابهام و انسجام عمیق، ۹- تضاد، ۱۰- مراتب تدریجی، ۱۱- ناهمسانی، ۱۲- پژواک، ۱۳- فضای خالی (تهی)، ۱۴- سادگی و آرامش درونی و ۱۵- جدایی‌ناپذیری (الکساندر^۳، ۱۳۹۶، ۱۱۰).

سازمان فضایی خانه‌های ایرانی نیز، تنوع فضایی گسترده‌ای را برای ساکنانش ایجاد می‌کند و مشوق تجربه‌ها و فعالیت‌های متنوعی است و جنبه‌های هر فعالیت را با ارائه تنوع فضایی افزایش و گسترش می‌دهد (حائری، ۱۳۹۵، ۸۷). به علاوه این که شیوه‌هایی که برای توانمندسازی فضا، ترکیب و تمایز فضاها، در معماری خانه در ایران وجود داشته نیز مورد توجه هستند (حائری، ۱۳۹۳، ۱۹). همچنین از دیدگاه حائری، ویژگی‌های فضایی همچون بسط چشم‌اندازی، نوری و فضایی نیز مهم هستند که برحسب پیمایش معیارهای تحقیق، تکمیل و ساده‌سازی و در نظر گرفته خواهد شد.

بررسی پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که در مطالعات قبلی، ترجیحات ویژگی‌های فضایی در خانه‌های آپارتمانی و به‌طور کلی در حوزه مطالعات مسکن معاصر، بررسی نشده است که در تحقیق حاضر به این مهم پرداخته می‌شود.

^۱Alexander

^۱Nourberg Schulz

^۲ Von Meiss

جدول ۱. تعریف ویژگی‌های فضایی مستخرج از ادبیات زمینه

ردیف	ویژگی فضایی	تعریف مختصر ویژگی فضایی	منابع
۱	انعطاف‌پذیری با گونه تنوع‌پذیری Flexibility Versatility	توجه به تنوع خواسته‌های کاربران در طی زمان، قابلیت فراهم آوردن استفاده‌های مختلف از فضا، انجام چند عملکرد به‌طور هم‌زمان در فضا، انجام عملکردهای مختلف در زمان‌های مختلف در فضا.	(کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۲۵۷) (عینی فر، ۱۳۸۲)
۲	انعطاف‌پذیری با گونه تطبیق‌پذیری Flexibility Adaptability	توجه به تنوع خواسته‌های کاربران در طی زمان، قابلیت سازگار شدن یک فضا با شرایط جدید موردنیاز فضا، قابلیت انطباق یا اصلاح برای شرایط جدید با استفاده‌کنندگان جدید، قابلیت مناسب‌سازی برای کاربرد در موقعیت خاص جدید، قابلیت تغییر به‌منظور موفقیت در شرایط جدید و متناوب.	(کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۲۵۷) (عینی فر، ۱۳۸۲)
۳	انعطاف‌پذیری با گونه تغییرپذیری Flexibility variability	امکان تغییر برای دستیابی به کارکردهای جدید، توجه به تنوع خواسته‌های کاربران در طی زمان، افزایش و کاهش مساحت یا تفکیک و تجمع فضاهای و امکان بازگشت به طرح اولیه بنا پس از گسترش یا کاهش مساحت، قابلیت پاسخ به رشد خانوار در مراحل مختلف زندگی، قابلیت تغییر اندازه فضا.	(کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۲۵۷) (عینی فر، ۱۳۸۲) (غروی الخوانساری، ۱۳۹۷)
۴	سلسله‌مراتب فضایی spatial hierarchy	سازمان‌دهی فضاها بر اساس ویژگی‌های کارکردی و محتوایی برای ایجاد ترتیب و نظمی قاعده‌مند در خانه.	(دی‌کی‌چینگ، ۱۳۹۳، ۳۵۰؛ فن مایس، ۱۳۹۰، ۴۷؛ الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۷۳-۱۶۹؛ سلطان‌زاده، ۱۳۹۰)
۵	روابط فضایی Spatial relations	ساماندهی فضا به نظام‌های رابطه‌ای در بنا، چهار دسته روابط فضایی از گونه‌های فضای محاطی؛ تداخل یا تقاطع فضایی؛ همسایگی فضایی؛ ارتباط فضایی.	(Hillier & Hanson, 1984, 2)، (میرسلامی و همکاران، ۱۴۰۰)، (الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۲۷-۱۳۳)
۶	روابط فضایی از گونه فضای محاطی Surrounding space	فضایی درون یک فضا، محدود شدن یک فضا در حجم یک فضای بزرگ‌تر، احاطه شدن فضای کوچک‌تر درون یک فضای بزرگ، تداوم بصری و فضایی بین دو فضا.	(کورت گروتز، ۱۳۸۳، ۲۵۱-۲۵۴) (نوربرگ شولتز، ۱۳۹۶، ۵۰)
۷	روابط فضایی از گونه تداخل یا تقاطع Interference	فضاهایی با تقاطع یا تداخل. یک قسمت مشترک از تداخل دو یا سه فضای مستقل، تداخل افقی یا عمودی فضا، درهم‌تنیدگی دو فضا.	(کورت گروتز، ۱۳۸۳، ۲۵۱-۲۵۴) (نوربرگ شولتز، ۱۳۹۶، ۵۰)
۸	روابط فضایی از گونه همسایگی Vicinity	فضاهای مجاور، مجاورت متداول‌ترین نوع رابطه فضایی، تعریف و محدوده مشخص هر یک از فضاها در عین مجاورت، ایجاد تداوم بصری و فضایی بین دو فضای مجاور.	(کورت گروتز، ۱۳۸۳، ۲۵۱-۲۵۴)
۹	روابط فضایی از گونه فضای ارتباطی Communication space	رابطه بین دو فضا از طریق یک فضای سوم، فقدان تماس مستقیم دو فضا و ارتباط دو فضا از طریق فضای سوم با درجه اهمیت پایین‌تر یا مهم‌تر، رابطه بین دو فضا از طریق فضای بینابینی.	(کورت گروتز، ۱۳۸۳، ۲۵۱-۲۵۴) (حائری، ۱۳۹۵، ۱۰۲) (الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۸۶-۱۸۸)
۱۰	هدایت و جهت‌یابی فضایی Spatial guidance and orientation	امکان پیشنهاد جهات، مسیرهای هدایت و حرکت در خانه، پیش‌بینی حریم‌های عبوری و عدم تداخل آن‌ها در حریم دیگر، امکان تشخیص جهت و هدایت‌شدگی.	(حائری، ۱۳۹۵، ۱۸۷)

ردیف	ویژگی فضایی	تعریف مختصر ویژگی فضایی	منابع
۱۱	پیوستگی فضایی Spatial Integration	سه شکل پیوستگی بصری، پیوستگی ساختاری و پیوستگی ساختاری-بصری، پیوستگی بصری یا شفافیت، گسترش ارتباط بصری فضاها از طریق نبود جداره‌ها و دیوارها، پیوستگی ساختاری یا تداوم فضا به صورت تبدیل تدریجی و پیوسته فضایی به فضای دیگر، پیوستگی ساختاری-بصری یا گشایش فضا، به معنی عقب‌نشینی جداره‌ها و شکل‌گیری فضاهایی نو حول یک مرکز.	(گلستانی و همکاران، ۱۳۹۷) (نوربرگ شولتز، ۱۳۹۶، ۵۰) (معماریان، ۱۳۸۴، ۳۵۷)
۱۲	تفکیک فضایی Spatial separation	تفکیک فضایی عرصه عمومی و عرصه نیمه عمومی / نیمه خصوصی و عرصه خصوصی تشکیل ساختار فضایی خانه با ماهیت تفکیک فضایی قلمروهای خصوصی از عمومی.	(زنکنه و همکاران، ۱۳۹۹)
۱۳	ترکیب فضایی Spatial composition	چگونگی کنار هم قرار گرفتن فضاها، تشکیل یک فضای بزرگ‌تر از چند فضای کوچک، احساس گنجایش فضایی بیشتر یک فضای کوچک از طریق چشم‌انداز و نور، امکان بیشتر برای ترکیب فضا با سایر فضاها در عین بهره‌وری، توانایی امکان ترکیب برای هر فضا ضمن برخورداری از استقلال، منجر به انعطاف‌پذیری فضاها.	(حائری، ۱۳۹۵، ۹۸)
۱۴	بسط فضایی Spatial expansion	ترکیب فضای و بسط فضای از طریق فضاها، بینابینی، فضاها بینابینی تمهیداتی در حدفاصل فضاها، نقش مجزا کنندگی فضای بینابینی و امکان پیوستن این فضاها به یکدیگر.	(حائری، ۱۳۹۵، ۱۰۲)
۱۵	بسط نوری فضا Spatial optical expansion	ایجاد حس انبساط و فراخی فضا توسط منابع نوری در دیوارها و سقف.	(حائری، ۱۳۹۵، ۱۰۲)، (شولتز، ۱۳۹۶، ۵۰؛ معماریان، ۱۳۸۴، ۳۵۷)
۱۶	بسط چشم‌اندازی فضا Spatial visual expansion	ایجاد حس انبساط و فراخی فضا توسط چشم‌انداز به داخل و خارج از خانه.	(حائری، ۱۳۹۵، ۱۰۲)، (نوربرگ شولتز، ۱۳۹۶، ۵۰؛ معماریان، ۱۳۸۴، ۳۵۷)
۱۷	فضامندی Spaciousness	القای گنجایش فضایی بیشتر از واقعیت در ذهن، هر چه فضایی فراخ‌تر، فضامندتر.	(بخارائی، ۱۳۹۴، ۵)
۱۸	تمایز فضایی Spatial differentiation	چگونگی متمایز شدن و مشخص شدن فضاها، ایجاد تجربه‌های فضایی متنوع و متمایز با عناصر معماری همچون رنگ، مصالح، تغییر ارتفاع، پر و خالی کردن بدنه‌ها و نور.	(الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۴۱-۱۴۵)
۱۹	گشایش فضایی Spatial opening	حس گشایش و دلپذیری، تجربه حضور در انواع فضاها، باز، وجود چشم‌انداز در فضاها بسته و نیمه‌باز، امکان بسط فضایی و مسدود نبودن فضاها و وجود فضاهایی با سقف‌های مرتفع، فضای دلپذیر در مقابل فضای دلگیر به‌عنوان قابلیت احساسی فضا.	(حائری، ۱۳۹۵، ۱۸۷) (دشتی، ۱۴۰۱، ۱۵) (معماریان، ۱۳۸۴، ۳۵۷)
۲۰	پویایی فضا Spatial dynamic	پویایی عبور و ورود، بهره‌گیری خانه از وزش باد و تابش خورشید و نظم فصول، درک چشم‌انداز و تماشای طبیعت، ارتباط با طبیعت در فضاهای بسته، امکان دستیابی به دامنه خلوت تا معاشرت، تنوع عملکردی و امکان تحقق انواع فعالیت در هر فضا.	(کورت گروتز، ۱۳۹۰، ۴۱۰-۴۱۵) (معماریان، ۱۳۸۴، ۲۹۱-۲۹۲) (الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۲۷-۱۳۳)
۲۱	تنوع فضایی Spatial diversity	وجود فضاها بزرگ در کنار فضاها کوچک، حضور فضاها پرنور در کنار فضاها کم‌نور و تاریک، حضور فضاها پر آرایش در کنار فضاها ساده، حضور فضاها مرتفع هم‌زمان با فضاهایی با ارتفاع کمتر.	(حائری، ۱۳۹۵، ۱۸۷)
۲۲	دنجی فضا Spatial coziness	فضای گرم و راحت در مقابل فضای سرد، فضای صمیمی در مقابل فضای تجملی و مصنوعی، فضای دنج در مقابل فضای شلوغ و نادنج، سادگی و آرامش درونی.	(دشتی، ۱۴۰۱، ۱۵) (الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۸۹-۱۹۲)

ردیف	ویژگی فضایی	تعریف مختصر ویژگی فضایی	منابع
۲۳	خاطره‌انگیزی فضا Space nostalgia	کیفیت فضایی با بار عاطفی عمیق، فضای آشنا در مقابل فضای غریب، فضای نوستالژیک در مقابل فضای بی‌خاطره، ایجاد احساس در مواجهه با مکانی بارنگ و بوی گذشته و گرایش روان فرد برای بازگشت به شرایط دل‌نشین آن.	(دشتی، ۱۴۰۱، ۱۵)
۲۴	خلوت محرمیت Privacy	توجه به ارتباط میان خلوت در فضاهای شخصی با تعاملات اجتماعی خانواده، پذیرفتن مهمان در خانه و ارتباط خانه با محیط اطراف و همسایگی، محرمت یعنی مراتب خلوت اولیه یعنی پوشیده بودن از نگاه نامحرم و داشتن حریم.	(حبیب‌زاده عمران و همکاران، ۱۳۹۹)
۲۵	هماهنگی و تعادل Harmony and balance	نظم بین اجزای تشکیل‌دهنده یک فضا، همخوانی مواد، رنگ‌ها، جنس، طرح ظاهری و غیره.	(کورت گروت، ۱۳۹۰، ۳۵۶-۳۵۵)
۲۶	تناسب فضا Proportion of space	نسبت درست بین اندازه‌های فضا.	(کورت گروت، ۱۳۹۰، ۳۶۰)
۲۷	مقیاس فضا Scale of space	رعایت مقیاس مناسب در فضا برای رویدادهای زندگی روزمره.	(الکساندر، ۱۳۹۶، ۱۱۷-۱۱۲)

دو حوزه ویژگی‌های «ساختاری - عملکردی» و «کیفی - روان‌شناختی» را زمینه‌های مطالعات قبلی تأیید می‌نمایند، به‌نحوی که بخش ویژگی‌های «ساختاری - عملکردی»، ماهیتی کارکردی دارند که در این دسته می‌توان به ویژگی «انعطاف‌پذیری» اشاره نمود. از سوی دیگر، ویژگی‌های «کیفی - روان‌شناختی» مرتبط با حوزه‌های روان‌شناختی و احساسی در بخش دیگر قابل دسته‌بندی هست که در این دسته می‌توان به ویژگی «فضامندی» اشاره نمود. دسته‌بندی ویژگی‌های فضایی در (شکل ۱)، یک دسته‌بندی فرضی است که برای بررسی درستی جاگذاری در مرحله دلفی به ده نفر خبرگان پیشنهاد می‌گردد.

بر اساس مطالعات صورت گرفته، تعریف و دسته‌بندی ویژگی‌های فضایی مستخرج از ادبیات زمینه ارائه شده است که در دسته کلی «ساختاری - عملکردی» با تأکید بر ویژگی‌های متأثر از عملکرد و «کیفی - روان‌شناختی» متأثر از وجوه کیفی فضا قابل دسته‌بندی است. البته این دسته‌بندی، پس از کسب تأیید سنج‌ها (ویژگی‌های فضایی خانه) از دیدگاه ساکنان خانه‌های آپارتمانی بر اساس تجربه زیسته و مصاحبه عمیق از آن‌ها، همچنین از دیدگاه صاحب‌نظران برای طراحی پرسش‌نامه‌های پژوهش تدقیق خواهد شد. با توجه به مطالب فوق به نظر می‌رسد که مطابق با شکل ۱، دسته‌بندی ویژگی‌های فضایی مستخرج از ادبیات زمینه در

شکل ۱. دسته بندی ویژگی های فضایی مستخرج از ادبیات زمینه

۳- روش تحقیق

های فضایی با زمینه های فرهنگی تجربه زیسته ساکنان خانه های آپارتمانی در شهر بندرعباس به دست آید.

در پژوهش پیش رو، با توجه به وضعیت غالب آپارتمان-نشینی، تمرکز بر روی ساختمان های متعارف چهار تا هشت طبقه (میرکتولی و آریان فر، ۱۳۹۶) در شهر بندرعباس است. مبنای انتخاب جامعه آماری بر اساس ساکنان محلات نظرآباد و گل شهر شمالی در شهر بندرعباس بوده است. دلیل انتخاب این دو محله، محیط مسکونی آپارتمان نشینی غالب این دو محله در بندرعباس هست که برای انجام تحقیقات میدانی مناسب هست. همچنین سابقه سکونت آپارتمان نشینی در این محلات، دلیل دیگری است که با توجه به تجارب زندگی ساکنان در مسکن آپارتمانی، می توان بازخوردهای مناسب را در خصوص ترجیحات ویژگی های فضایی سکونت در آپارتمان در شهر بندرعباس را به دست آورد.

واحدهای آپارتمانی که فرد در آن زندگی می نماید به عنوان قلمرو مکانی پژوهش تعریف شد که منظور از واحد مسکونی، فضای داخلی خانه آپارتمانی است. به صورت مشخص ویژگی های فضایی درون واحدهای آپارتمانی، طی

روش تحقیق این پژوهش از نظر هدف بنیادی و روش انجام پژوهش به صورت ترکیبی است. با توجه به اهداف تحقیق برای شناسایی ویژگی های فضایی ساکنان خانه های آپارتمانی، از روش ترکیبی کمی و کیفی به صورت پرسش نامه استفاده شده است. در بخش کیفی، پس از تدوین چارچوب نظری، از مصاحبه های عمیق با ساکنان خانه های آپارتمانی و از نظر خبرگان در روش دلفی استفاده شد. جمع آوری داده ها و اطلاعات مورد نیاز در بخش مبانی نظری و شناخت با استفاده از مطالعات کتابخانه ای شامل بررسی اسناد و مدارک و بازبینی متون مدون و برداشت های میدانی شامل تهیه پرسش نامه، مصاحبه (تبیین و تدقیق ویژگی های فضایی مسکن در مصاحبه با ساکنان و صاحب نظران با روش دلفی) صورت گرفت. در بخش مصاحبه های عمیق با مردم محلات منتخب و ساکنان خانه های آپارتمانی، برای ارتباط ترجیحات ویژگی های فضایی با تجربه زیسته ساکنان، مصاحبه های کیفی عمیق با نمونه گیری کیفی و تحت مفهوم اشباع نظری از ساکنان خانه های آپارتمانی انجام شد تا تطبیق مفاهیم ویژگی

۱۰ نفر یا ۶ تا ۱۲ نفر توصیه شده است (Habibi et al., 2014) در این پژوهش، برای اطمینان از سنجش‌ها، از ۱۰ نفر از متخصصان و ۱۵ نفر از ساکنان خانه‌های آپارتمانی از طریق مصاحبه عمیق در این موضوعات پرسش به عمل آمده، پرسش‌نامه استفاده شد.

مبنای تعداد ساکنان برای مصاحبه‌های عمیق، مفهوم اشباع نظری بوده است. در مصاحبه‌های عمیق با ساکنان خانه‌های آپارتمانی، اشباع نظری داده‌ها (رنجبر و همکاران، ۱۳۹۱) در سیر کلی گردآوری محتوای ذهنی مصاحبه‌شوندگان، کلید تلاشی پایان نمونه‌گیری پژوهش بوده است. مطابق با مفهوم اشباع نظری، وقتی که طی مصاحبه‌های متوالی، داده‌ها تکراری شده و داده جدیدی به دست نمی‌آید، مصاحبه‌ها تکمیل و خاتمه می‌یابد. مطابق با (شکل شماره ۲)، فرایند تحقیق از استخراج ویژگی‌های فضایی از ادبیات زمینه تا شناسایی ترجیحات بیان شده است.

پرسش‌نامه‌ها با ساکنان و خبرگان مورد تأکید بوده است که به‌طور مؤثر نتایج دور اول پژوهش دلفی و مصاحبه عمیق با ساکنان را تنظیم و تعدیل نمود.

برای طراحی پرسش‌نامه، هر کدام از شاخص‌های مندرج در چارچوب نظری تحقیق در (جدول شماره ۱)، در قالب یک گویه با پاسخ‌های چندگانه از طیف لیکرت تدوین شد. در گویه‌های مطرح‌شده، میزان اهمیت هر کدام از ویژگی‌های فضایی، موردسنجش قرار گرفت. تکنیک دلفی یکی از روش‌های تصمیم‌گیری گروهی است که برای دستیابی به توافق پیرامون مسئله موردبررسی از دیدگاه خبرگان استفاده می‌شود. هدف اصلی تکنیک دلفی دستیابی به اجماع گروهی از خبرگان است بدون آنکه خبرگان از وجود هم اطلاع داشته باشند. در رابطه با حجم نمونه بخش دلفی، هیچ توافقی برای اینکه تعداد خبرگان تکنیک دلفی چند نفر باشند وجود ندارد. با این وجود در بیشتر مطالعات ۵ تا

شکل ۲. فرایند تحقیق

بخش دوم امتیازدهی به درستی جاگذاری ویژگی‌های فضایی با دسته‌بندی پیشنهادی در چارچوب نظری و در بخش سوم ویژگی‌های فضایی در کنار یکدیگر موردسنجش و رده‌بندی قرار می‌گیرند تا میزان اهمیت هر یک از آن‌ها آشکار شود. مطابق با (جدول شماره ۲)، در سنجش بخش‌های گفته‌شده، پرسش‌نامه به یاری ۱۰ متخصص در حوزه معماری موردسنجش قرار گرفت. مشارکت کنندگان پژوهش حاضر

۴- بحث و یافته‌های پژوهش

۴-۱- تکمیل ویژگی‌های فضایی با پرسش‌نامه دلفی

باتوجه به بررسی ویژگی‌های فضایی در پیشینه پژوهش، برای تدقیق مفاهیم به دست آمده از روش دلفی استفاده شد. پس از تکمیل ویژگی‌های فضایی، یافته‌های پژوهش در سه بخش تشریح می‌شوند. در بخش اول تدقیق ویژگی‌های فضایی، در

مشارکت‌کنندگان رسید. در هر دو حالت، چستی ویژگی‌های فضایی به‌دست‌آمده شرح داده‌شده تا تمام مشارکت‌کنندگان با تعریف یکسانی نسبت به ویژگی‌ها دیدگاه‌شان را با امتیازدهی به آن‌ها بدهند.

در رشته معماری و در دو بخش دانشگاهی و مهندسان مشاور برگزیده‌شده‌اند که دارای ۲۰ تا ۴۰ سال سابقه طراحی در حوزه مسکن و آپارتمان در بندرعباس بودند. پرسش‌نامه به‌صورت حضوری و غیرحضوری به دست

جدول ۲. اطلاعات مشارکت‌کنندگان در پرسش‌نامه

ردیف	رشته و سمت شغلی متخصص	حضور	غیرحضور	وابستگی سازمانی	سابقه طراحی در حوزه مسکن و آپارتمان در بندرعباس / سال
۱	معماری هیئت‌علمی دانشگاه	-	*	دانشگاه آزاد واحد بندرعباس	بیش از بیست‌وپنج سال و همچنین مهندسان مشاور
۲	معماری هیئت‌علمی دانشگاه	*	-	دانشگاه آزاد واحد بندرعباس	بیش از بیست سال و همچنین مهندسان مشاور
۳	معماری هیئت‌علمی دانشگاه	*	-	دانشگاه آزاد واحد رودان	بیش از بیست سال و همچنین مهندسان مشاور
۴	معماری هیئت‌علمی دانشگاه	*	-	دانشگاه فنی و حرفه‌ای هرمزگان	بیش از بیست سال
۵	معماری مدرس دانشگاه و مهندسان مشاور	-	*	مهندسان مشاور	بیش از چهل سال در بخش طراحی و حدود سی‌سال در اداره کل مسکن و شهرسازی
۶	معماری مدرس دانشگاه و مهندسان مشاور	-	*	مهندسان مشاور	بیش از سی‌سال
۷	معماری مدرس دانشگاه و مهندسان مشاور	-	*	مهندسان مشاور	بیش از سی‌سال
۸	معماری هیئت‌علمی دانشگاه	-	*	دانشگاه آزاد واحد سما	بیش از بیست‌سال
۹	معماری مدرس دانشگاه و مهندسان مشاور	*	-	مهندسان مشاور	بیش از بیست و پنج سال و همچنین مهندسان مشاور
۱۰	معماری مدرس دانشگاه و مهندسان مشاور	-	*	مهندسان مشاور	بیش از بیست و پنج‌سال و همچنین مهندسان مشاور

۲-۴- بخش اول: تدقیق ویژگی‌های فضایی

بر پایه پیشینه پژوهش و روش پژوهش ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی تکمیل شدند. برای تدقیق ترجیحات ویژگی‌های فضایی علاوه بر پرسش‌نامه دلفی، طی چند مرحله مصاحبه عمیق با ۱۵ نفر از اهالی شهر بندرعباس، ویژگی‌های شناسایی‌شده مورد پرسش قرار گرفت. در مصاحبه با ساکنان، قابل فهم بودن یا نبودن ویژگی‌های فضایی موردبررسی قرار گرفت. در پایان این بخش، برای تدقیق ویژگی‌های فضایی، با کنار هم قرار دادن ابزار پرسش‌نامه دلفی و مصاحبه عمیق با ساکنان، وجود و عدم وجود

ویژگی‌های فضایی با توجه به تجربه زیسته آشکار شد. در مرحله پرسش از متخصصین تأکید گردید که پاسخ‌ها مبتنی بر تجربه طراحان ایشان مبتنی بر تجربه زیسته ساکنان خانه‌های آپارتمانی در شهر بندرعباس باشد.

هدف از پرسش از ساکنان، تدقیق مفاهیم از دیدگاه ساکنان بود و هدف از پرسش از خبرگان، درستی یا نادرستی و مفاهیم «از قلم‌افتاده» بود که به‌صورت توأمان در دور اول در هر دو پرسش‌نامه پیش برده شد و در دور دوم بعد از ارتقا پرسش‌نامه‌ها، مجدد به هر دو گروه ساکنان و خبرگان رجوع شد تا اطمینان و اعتماد لازم درباره سنجها حاصل شود.

- زیر مقولات ذیل «مقوله انعطاف‌پذیری» با عناوین زیرشاخه تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری و تغییرپذیری نام‌گذاری گردید.
- باتوجه‌به نتایج تحقیق دلفی، مقولات ذیل «تنوع فضایی» با تعاریف مشخص بازنویسی گردید.
از دیدگاه ساکنان:
- مقوله «روابط فضایی از گونه فضای محاطی» به خاطر عدم فهم و درک ساکنین در مصاحبه‌های عمیق حذف گردید (تجمیع با مقوله «روابط فضایی» با نظر خبرگان).
- مقوله «بسط فضایی» به خاطر عدم فهم و درک ساکنین در مصاحبه‌های عمیق حذف گردید (همپوشانی با نظر خبرگان و جایگزینی با مقوله «رابطه فضایی باواسطه و بینایی» با نظر خبرگان).
- مقوله «بسط نوری» فضا به خاطر عدم فهم و درک ساکنین در مصاحبه‌های عمیق حذف گردید (همپوشانی با نظر خبرگان و جایگزینی با مقولات «فضامندی و گشایش فضایی» با نظر خبرگان).
- مقوله «بسط چشم‌اندازی» فضا به خاطر عدم فهم و درک ساکنین در مصاحبه‌های عمیق حذف گردید (همپوشانی با نظر خبرگان و جایگزینی با مقولات «بسط فضایی» با نظر خبرگان).
- مقوله «رابطه فضایی همسایگی» به خاطر انحراف فهم و درک ساکنین در مصاحبه‌های عمیق به «هم‌جواری فضایی» تغییر یافت.
درنهایت، در یافته‌های به‌دست‌آمده از دیدگاه مشارکت‌کنندگان (روش دلفی-مصاحبه عمیق با ساکنان) در بخش اول، ویژگی‌های فضایی از شمار ۲۷ مورد ویژگی فضایی به‌دست‌آمده به ۱۶ مورد تدقیق شد. مطابق با [جدول شماره ۳](#) ویژگی‌های فضایی به‌دست‌آمده شامل: «انعطاف‌پذیری»، «سلسله‌مراتب فضایی»، «روابط فضایی»، «هدایت و راهنمایی»، «تناسب و مقیاس فضا»، «تمایز فضایی»، «فضامندی»، «گشایش فضایی»، «پویایی فضا»، «دنجی فضا»
- باتوجه‌به دیدگاه مشارکت‌کنندگان (روش دلفی-مصاحبه عمیق با ساکنان)، مواردی از ویژگی‌های فضایی مستخرج از ادبیات زمینه تعدیل یا حذف گردیدند.
از دیدگاه متخصصین:
- مقوله «خلوت و محرمت» باتوجه‌به نتایج تحقیق دلفی، در مرتبه معانی قرار داشت، بنابراین در مرحله دلفی حذف گردید و ویژگی‌های فضایی روابط فضایی و تفکیک فضایی در خدمت خلوت و محرمت قرار دارند.
- مقوله «بسط فضایی» با مقوله «رابطه فضایی باواسطه و بینایی» همپوشانی داشت که دلیلی بر حذف مقوله گردید.
- مقوله «بسط نوری» با مقولات «فضامندی و گشایش فضایی» همپوشانی داشت که دلیلی بر حذف مقوله گردید.
- مقوله «بسط چشم‌اندازی» باتوجه‌به نتایج تحقیق دلفی، با مقولات «پیوستگی فضایی، فضامندی و گشایش فضایی» همپوشانی داشت که دلیلی بر حذف مقوله گردید.
- زیر مقولات «پیوستگی فضایی» با سه شکل پیوستگی بصری، پیوستگی ساختاری و پیوستگی ساختاری-بصری، با مقولات «روابط فضایی و گشایش فضایی» همپوشانی داشت، بنابراین فقط یک حالت آن تحت عنوان «پیوستگی بصری یا شفافیت» حفظ گردید.
- مقوله «روابط فضایی» به دلیل تکرار مفهوم کلی در چند زیرشاخه بعدی حذف گردید.
- مقوله «روابط فضایی از گونه فضای محاطی» باتوجه‌به نتایج تحقیق دلفی، در محیط‌های مسکونی دارای مصداق نبود.
- مقوله «روابط فضایی از گونه تداخل یا تقاطع» با مقوله ترکیب فضایی همپوشانی داشت، بنابراین حذف گردید.

«تفکیک فضایی»، «ترکیب فضایی»، «تنوع فضایی»، «خاطره-انگیزی فضا» و «هماهنگی و تعادل» می شوند.

جدول ۳. تدقیق ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی بر پایه روش دلفی و مصاحبه عمیق با ساکنان

تدقیق ویژگی‌های فضایی از پرسش‌نامه					
دسته «کیفی- روان‌شناختی»			دسته «ساختاری- عملکردی»		
پویایی فضا	گشایش فضایی	فضامندی	روابط فضایی	سلسله‌مراتب فضایی	انعطاف‌پذیری
هماهنگی و تعادل	خاطره‌انگیزی فضا	دنجی فضا	تفکیک فضایی	پیوستگی فضایی	هدایت و راهنمایی
		تناسب و مقیاس فضا	تمایز فضایی	تنوع فضایی	ترکیب فضایی

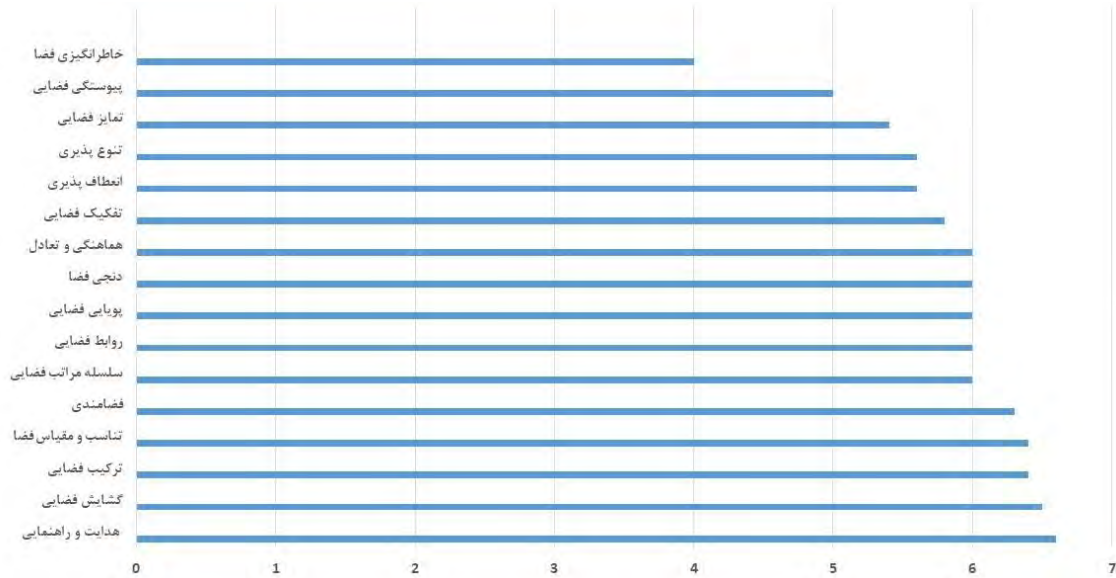
این بخش نشان می‌دهد «هدایت و راهنمایی» اهمیت بیشتر و «خاطره‌انگیزی» از اهمیت کم‌تری به نسبت دیگر ویژگی‌ها برخوردار است. مطابق با [\(شکل شماره ۴\)](#) ویژگی‌های فضایی به ترتیب امتیازدهی و رده‌بندی خبرگان شامل: «هدایت و راهنمایی»، «گشایش فضایی»، «ترکیب فضایی»، «تناسب و مقیاس فضایی»، «فضامندی»، «سلسله‌مراتب فضایی»، «روابط فضایی»، «پویایی فضایی»، «دنجی فضا»، «هماهنگی و تعادل»، «تفکیک فضایی»، «انعطاف‌پذیری فضا»، «تنوع فضایی»، «تمایز فضایی»، «پیوستگی فضایی» و «خاطره‌انگیزی» هستند.

۳-۴- بخش دوم: امتیازدهی و رده‌بندی ویژگی‌های فضایی تدقیق شده

در بخش دوم پرسش‌نامه، متخصصان به هریک از ویژگی‌های فضایی از شمار ۱ تا ۷ امتیاز داده‌اند تا میزان اهمیت هر یک از ویژگی‌ها آشکار شود. در بررسی میزان اهمیت هر یک از ویژگی‌های فضایی ترتیب میزان اهمیت از بیشتر تا کم رده‌بندی می‌شود تا ویژگی‌های پراهمیت با دیدگاه متخصصین در ترجیحات و ویژگی‌ها آشکار شود. مطابق با [\(شکل‌های شماره ۳ و ۴\)](#) داده‌های به‌دست آمده در

شکل ۳. امتیازدهی متخصصان به هریک از ترجیحات و ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی

شکل ۴. رده‌بندی ترجیحات ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی از میزان اهمیت بیشتر تا کم‌تر

روان‌شناختی» موردسنجش و بررسی قرار گرفتند. با توجه به دیدگاه متخصصین به‌طور کلی تمام ویژگی‌های فضایی به‌دست آمده در دو دسته‌بندی پیشنهادی به‌درستی جاگذاری شده‌اند. مطابق با (شکل شماره ۵) با توجه به برآورد امتیازها ویژگی فضایی «خاطره‌انگیزی فضا» در دسته‌بندی «کیفی-روان‌شناختی» امتیاز پایینی کسب کرده است. در باقی ویژگی‌های فضایی جاگذاری در دودسته پیشنهادی مناسب است.

۴-۴- بخش سوم: امتیازدهی به دسته‌بندی پیشنهادی چارچوب نظری

دو دسته‌بندی پیشنهادی که در چارچوب نظری (شکل شماره ۱) ترسیم شد، در پرسش‌نامه توسط متخصصان بررسی شد تا نظرشان را در رابطه با میزان موافقت و مخالفت در جاگذاری هر یک از ویژگی‌ها به نسبت دسته‌بندی پیشنهادی اعلام نمایند؛ بنابراین، هر یک از ویژگی‌های فضایی تدقیق شده، به نسبت دو دسته‌بندی «ساختاری-عملکردی» و «کیفی-

شکل ۵. سنجش جاگذاری ویژگی‌های فضایی در دسته‌بندی پیشنهادی مبانی نظری

مناسبی را بین مصرف‌کننده و عرضه‌کننده در حوزه مسکن برقرار کند. این ویژگی‌ها می‌تواند در بسترهای گوناگون فرهنگی متفاوت باشد؛ به صورتی که در برخی از ویژگی‌های

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شناسایی ترجیحات ویژگی‌های فضایی خانه‌های آپارتمانی و کاربری آن به مسکن آینده، می‌تواند رابطه‌ای دوسویه

در بخش سوم، دو دسته‌بندی «ساختاری-عملکردی» و «کیفی-روان‌شناختی» در ویژگی‌های فضایی که در بخش مبنای نظری پیشنهاد شده بود، مورد تأیید خبرگان قرار گرفت و مشخص شد دسته‌بندی «ساختاری-عملکردی» و «کیفی-روان‌شناختی» در ویژگی‌های فضایی به‌درستی دسته‌بندی و جاگذاری شده‌اند.

در خصوص کاربرد نتایج، شایان‌ذکر است نتایج دلفی که بر مبنای نظر ده نفر خبرگان دارای ۲۰ تا ۴۰ سال سابقه طراحی در بندرعباس هستند، برای مخاطبان حوزه طراحی مسکن کارایی خواهد داشت. طراحان می‌توانند بر مبنای اولویت‌هایی که در رابطه با ویژگی‌های فضایی در خانه‌های آپارتمانی با دیدگاه ساکنان و همچنین خبرگان تنظیم شده است بر مبنای ویژگی‌های فضای ۱۶ گانه و ترتیب اهمیت آن‌ها در پروژه‌های مسکن طراحی نمایند.

در پیشنهاد پژوهش‌های آتی می‌توان هر یک از ویژگی‌های فضایی به‌دست آمده در این پژوهش را به‌صورت مجزا یا ویژگی‌هایی که با یکدیگر از منظر معنایی، پیوند نزدیکی دارند، مورد پژوهش قرارداد. همچنین پژوهش دیگری نیز لازم است تا ترجیحات ویژگی‌های فضایی بر مبنای نظر ساکنان در مقیاس گسترده بررسی و تبیین شود. از طرفی، با توجه به این که در این نوشتار، به‌طور کلی مفاهیم ویژگی‌های فضایی مدنظر بوده است، متغیرهایی همچون ترکیب خانوار، درآمد، سطح تحصیلات، سابقه سکونت در این پژوهش موردنظر نبوده است و در پژوهش آتی دیگری تأثیر این متغیرها باید بررسی شود.

۶- منابع

- اسکندری دورباطی، زهرا، جواهری پور، مهرداد، و ترکمان، فرح. (۱۴۰۱). پدیده فضا در اسکان غیررسمی تجربه زیسته گروه‌های اجتماعی-معیشتی مورد پژوهی بازار امام حسن مجتبی نسیم شهر (اکبرآباد)، شهرستان بهارستان استان تهران (۱۳۹۵-۱۳۶۵). فصلنامه مطالعات شهری، ۱۴ (۱)، ۳۰۵-۳۳۱.

فضایی خانه‌های آپارتمانی در شهرهای دیگر ایران ممکن است، پاسخ دیگری دریافت نماید. در این پژوهش با بررسی منابع زمینه‌ای، تدوین پرسش‌نامه و مصاحبه‌های عمیق که با ساکنان شهر بندرعباس صورت گرفت، نتایج به‌دست آمده را در سه بخش می‌توان تشریح کرد.

در پاسخ به پرسش اول، در بخش اول پژوهش ۲۷ مورد ویژگی‌های فضایی شناسایی شدند. با توجه به پرسش‌نامه تدوین شده و مصاحبه‌های عمیق صورت گرفته با ساکنان، شمار ویژگی‌های فضایی ۱۱ مورد کاهش یافت و به ۱۶ مورد رسید. ویژگی‌های فضایی به‌دست آمده با توجه پرسش‌نامه و قابل فهم بودن برای هر یک از ساکنان شهر بندرعباس تدقیق شدند. این ویژگی‌های فضایی عبارت‌اند از: «انعطاف‌پذیری»، «سلسله‌مراتب فضایی»، «روابط فضایی»، «هدایت و راهنمایی»، «تناسب و مقیاس فضا»، «تمایز فضایی»، «فضامندی»، «گشایش فضایی»، «پویایی فضا»، «دنجی فضا»، «تفکیک فضایی»، «ترکیب فضایی»، «تنوع فضایی»، «خاطره-انگیزی فضا» و «هماهنگی و تعادل».

در پاسخ به پرسش دوم، در بخش دوم میزان اهمیت هر یک از ویژگی‌های فضایی مورد بررسی قرار گرفت. در تحلیل میزان اهمیت هر یک از ویژگی‌های فضایی آشکار شد که ویژگی «هدایت و راهنمایی» اهمیت بیشتری به نسبت باقی ویژگی‌های فضایی در خانه‌های آپارتمانی شهر بندرعباس دارد. از سوی دیگر ویژگی «خاطره‌انگیزی» از اهمیت کم‌تری به نسبت دیگر ویژگی‌ها برخوردار است. در رده‌بندی صورت گرفته در پژوهش که با ابزار پرسش‌نامه و مصاحبه‌های عمیق انجام شده است، می‌توان هر یک را به ترتیب اثرگذاری یا اهمیت بیشتر تا کمتر رده‌بندی کرد. رده‌بندی این ویژگی‌ها عبارت‌اند از: «گشایش فضایی»، «ترکیب فضایی»، «تناسب و مقیاس فضایی»، «فضامندی»، «سلسله‌مراتب فضایی»، «روابط فضایی»، «پویایی فضایی»، «دنجی فضا»، «هماهنگی و تعادل»، «تفکیک فضایی»، «انعطاف‌پذیری فضا»، «تنوع فضایی»، «تمایز فضایی» و «پیوستگی فضایی» است.

- الکساندر، کریستوفر. (۱۳۹۶). سرشت نظم، گزیده جلد اول: پدیده حیات (ترجمه رضا سیروس صبری و علی اکبری). تهران: انتشارات پرهام نقش.
- باقری ورکانه، صدیقه، و دهدست، کوثر. (۱۴۰۰). مطالعه کیفی ابعاد چالش‌های بازی کودکان در زندگی آپارتمان‌نشینی. تفکر و کودک، ۱۲(۱)، ۳۵-۵۶.
<https://doi.org/10.30465/fabak.2021.6603>
- پاپی‌نژاد، شهربانو، تاج‌الدین، محمدباقر، و محدثی گیلوایی، حسن. (۱۴۰۰). مطالعه تجربه زیسته نومکانی دختران ساکن شهر تهران. مطالعات راهبردی زنان، ۲۴(۹۴)، ۷۴-۵۱.
<https://doi.org/10.22095/jwss.2022.290282.2697>
- حائری، محمدرضا. (۱۳۹۵). خانه، فرهنگ و طبیعت در معماری ایران. تهران: انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- حائری، محمدرضا. (۱۳۹۳). نقش فضا در معماری ایران. تهران: انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- حبیب‌زاده عمران، محمد. عینی فر، علیرضا. شاهچراغی، آزاده. (۱۳۹۹). تأثیر گونه‌های سازمان فضایی واحدهای مسکونی آپارتمانی بر خلوت و تعامل اجتماعی (مورد پژوهی آپارتمان‌های مسکونی متداول شهر آمل). فرهنگ معماری و شهرسازی اسلامی، ۷(۱)، ۱۲۹-۱۱۳.
<http://dx.doi.org/10.52547/ciauj.7.1.113>
- حیدری، علی‌اکبر، سعدوندی، مهدی، دمشناس، الهام، و دمشناس، الهه. (۱۳۹۷). اولویت‌بندی شاخص‌های مرتبط با ترجیحات مسکونی افراد در سه مقیاس واحد مسکونی، آپارتمان و محله، مورد مطالعاتی: مقایسه دیدگاه ساکنین سه شهر مشهد، نیشابور و تربت‌جام. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۱(۲۵)، ۵۷-۶۸.
https://www.armanshahrjournal.com/article_85049.html
- دشتی، مینا. (۱۴۰۱). ویژگی‌های فضایی مؤثر بر پدیداری مکان-احساس در واحد مسکونی آپارتمانی متداول ایران (پایان‌نامه دکتری معماری). دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، ایران.
<https://library.aui.ac.ir/inventory/108/6939.htm>
- دی کی چینگ، فرانسیس. (۱۳۹۳). معماری فرم، فضا و نظم (ترجمه زهره قراگزلو). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رحیمی کاکه‌جوب، آرمان، عیسی‌لو، علی‌اصغر، محمدیان مصمم، حسن، رحمتی، اکبر. (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر قیمت مسکن شهری با استفاده از مدل هدانیک قیمت نمونه موردی (منطقه دو شهر سنندج). فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، ۱(۳)، ۳۳-۴۳.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.23452870.1392.1.3.3.3>
- رنجبر، هادی، حق‌دوست، علی‌اکبر، صلصالی، مهوش، خوشدل، علیرضا، سلیمانی، محمدعلی، و بهرامی، نسیم. (۱۳۹۱). نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی: راهنمایی برای شروع. مجله دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۳، ۲۵۰-۲۳۸.
<https://www.sid.ir/paper/96654/fa>
- زمانی علویجه، فاطمه، علی احمدی، امید، کاشانی، مجید، شایگان، فریبا، و روشنایی، علی. (۱۴۰۱). کنکاشی بر تجارب زیسته هویتی مشترک در خانواده‌های واقع در مراحل مختلف چرخه زندگی خانوادگی (نمونه مطالعه: شهر کرج). مطالعات جامعه‌شناسی، ۱۵(۵۷)، ۹۵-۱۱۷.
<https://doi.org/10.30495/jss.2022.1956601.1452>
- زنگنه، نجمه، مضطرزاده، حامد، تقی‌پور، ملیحه، و نصر طاهره. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر انواع ساختار فضایی بر میزان تفکیک قلمروهای عمومی و خصوصی در خانه‌های سنتی درون‌گرای ایران به روش چیدمان فضا،

- مطالعه موردی: خانه‌های قاجاری شیراز. مدیریت شهری و روستایی، ۱۹(۵۹)، ۶۲-۴۵.
<https://www.researchgate.net/profile/>
- سامه، رضا. (۱۳۹۷). تأملی بر مفهوم کیفیت در معماری. اندیشه معماری، ۲(۲)، ۴۴-۶۴.
https://at.journals.ikiu.ac.ir/article_1424.html
- سلطانزاده، حسین. (۱۳۹۰). فضاهای ورودی در معماری سنتی ایران. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- شاهچراغی، آزاده، و بندر آباد، علیرضا. (۱۳۹۹). محاط در محیط: کاربرد روان‌شناسی محیطی در معماری و شهرسازی. تهران: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران.
- صداقتی، عاطفه، و نوریان، فرشاد. (۱۳۹۵). به‌کارگیری روش هدانیک در ارزش‌گذاری واحدهای مسکونی، موردشناسی: محله باغ صبا در منطقه ۷ تهران. جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای، ۶(۲۱)، ۱۷۱-۱۸۶.
<https://doi.org/10.22111/gajj.2016.2841>
- عابدین درکوش، سعید. (۱۳۸۳). درآمدی بر اقتصاد شهری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- عینی‌فر، علیرضا. (۱۳۸۲). الگویی برای تحلیل انعطاف‌پذیری در مسکن سنتی ایران. هنرهای زیبا، ۱۳، ۶۴-۷۷.
https://journals.ut.ac.ir/article_10660.html
- غروی الخوانساری، مریم. (۱۳۹۷). راهکارهایی برای انعطاف‌پذیری مسکن معاصر با توجه به تغییرات الگوی خانواده در طی زمان. صغه، ۲۸(۳)، ۲۷-۵۰.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.1683870.1397.2.8.3.2.3>
- فن‌مایس، پی‌یر. (۱۳۹۰). عناصر معماری از صورت تا مکان (ترجمه فرزین فردانش). تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- کورت گروتز، یورک. (۱۳۹۰). زیبایی‌شناسی در معماری (ترجمه جهانشاه پاکزاد و عبدالرضا همایون). تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- گلرخ، شمین. (۱۳۹۸). کاربست معیارهای ترجیحات محیطی در ارزیابی کیفی فضای شهری، با تأکید بر مفهوم حس مکان. صغه، ۲۹(۸۵)، ۷۷-۹۴.
<https://doi.org/10.29252/soffeh.29.2.77>
- گلستانی، سعید، حجت، عیسی، و سعدوندی، مهدی. (۱۳۹۶). جستاری در مفهوم پیوستگی فضا و روند تحولات آن در مساجد ایران. نشریه هنرهای زیبا، ۲۲(۴)، ۴۴-۲۹.
<https://doi.org/10.22059/jfaup.2018.65695>
- لک، آزاده، و رمضانی، مینا. (۱۳۹۷). ترجیحات محیطی مردم برای طراحی فضای رهاشده زیر پل‌های شهری. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۱(۲۳)، ۲۳۵-۲۲۵.
https://www.armanshahrjournal.com/article_69692.html
- مصطفی‌پور، وحید، نیکوگفتار، منصوره، و چنگی، جواد. (۱۴۰۱). تجارب زیسته دانشجویان از پیامدهای قرنطینه خانگی در همه‌گیری کووید-۱۹. رفاه اجتماعی، ۲۲(۸۵)، ۴۹-۷۹.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.17358191.1401.2.85.2.0>
- معاریان، غلامحسین. (۱۳۸۴). سیری در مبانی نظری معماری. تهران: انتشارات سروش دانش.
- میرسلامی، مهسا، عمرانی‌پور، علی، و خوشبخت بهرمانی، شوکا. (۱۴۰۰). مطالعه روابط فضایی اجتماعی در الگوی مساجد چهارایوانی ایران (مطالعه موردی: مساجد جامع اصفهان، اردستان، قزوین و زواره). اندیشه معماری، ۵(۹)، ۱۹-۳۹.
<https://doi.org/10.30479/at.2020.12166.1386>

- Given, Lisa, ed. (2008). *Lived Experience. The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. New York: SAGE Publications.
<https://methods.sagepub.com/reference/sage-encyc-qualitative-research-methods>
- Habibi, A., Sarafrazi, A., & Izadyar, S (2014), Delphi Technique Theoretical - Framework in Qualitative Research. *The International Journal of Engineering and Science*, 3(4), 8-13.
<https://www.theijes.com/papers/v3-i4/Version-4/B03404008013>
- Hillier, B., & Hanson, J. (1984). *The Social Logic of Space*. New York: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511597237>
- Hosseynzadeh, Z., Shokouh, S., & mehrabanigolzar, M. (2022). Strategies to promote vitality in Mehr housing complexes by analyzing the lived experience of residents and the opinions of experts. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 19(110), 79-92.
<https://doi.org/10.22034/bagh.2022.286381.4889>
- Jannesari, S. (2022). *Asylum, ethics and healing: the lived experience of Iranian and Afghan sanctuary seekers through the asylum process and research activity*. Ph.D. thesis, King's College London, London, England.
<https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.863293>
- Jun, M. (2013). The effects of housing preference for an apartment on residential location choice in Seoul: A random bidding land use simulation approach. *Journal of Land Use Policy*, 35, 395-405.
<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S016837713001269>
- Kurt Grütter, J. (2019). *Ästhetik der Architektur: Grundlagen der Architektur-Wahrnehmung*. London: Springer Vieweg Wiesbaden.
<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-658-26785-8>
- میرکتولی، جعفر، و آریان‌فر، مصطفی. (۱۳۹۶). بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار در شکل‌گیری کالبد مسکن شهری از دیدگاه گونه‌شناسی با تأکید بر تراکم ساختمانی و تعداد طبقات (مطالعه موردی: شهر گرگان). *جغرافیای اجتماعی شهری*، ۴(۱)، ۱۴۸-۱۳۱.
<https://doi.org/10.22103/juas.2017.1946>
- نوربرگ شولتز. (۱۳۹۶). *ریشه‌های معماری مدرن* (ترجمه محمدرضا جودت). تهران: انتشارات شهیدی.
- Al-Samarraie, H., Sarsam, S. M., & Guesgen, H. (2016). Predicting user preferences of environment design: a perceptual mechanism of user interface customisation. *Behaviour & Information Technology*, 35(8), 644-653.
<https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/0144929X.2016.1186735>
- Bunnin, Nicholas, (Eds). (2004). *Lived experience. The Blackwell Dictionary of Western Philosophy*. Hoboken: Blackwell Publishing.
<https://philpapers.org/rec/BUNTBDD-2>
- Coolen, H.C.C.H., & Jansen, S.J.T. (2012). *International Encyclopedia of Housing and Home (Housing Preferences)*. Oxford: Elsevier.
<https://research.tudelft.nl/en/publications/housing-preferences>
- Engelhardt, M, Gaudion, M, Kamhiye, J, Al-Munjid, R, & Borde, T. (2022). Consequences of Housing Conditions on Maternal Health of Forced Migrant Women: Theda Borde, *European Journal of Public Health*, 32(Supplement_3), ckac131.465.
<https://doi.org/10.1093/eurpub/ckac131.465>
- Gehrke, S.R., Currans, K.M., Kliffon, J.K. (2018). "Assessing the importance of housing, accessibility, and transportation characteristics on stated neighborhood preference". *International journal of urban sciences*, 23(1),1-18.
<http://dx.doi.org/10.1080/12265934.2018.1436983>

Pleace, N., et al. (2022). Exploring the Interactions between Housing and Neighbourhood Environments for Enhanced Child Wellbeing: The Lived Experience of Parents Living in Areas of High Child Poverty in England, UK. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(19), 12563.

<http://dx.doi.org/10.3390/ijerph191912563>

- Van den Berg, J., Appel-Meulenbroek, R., Kemperman, A., & Sotthewes, M. (2020). Knowledge workers' stated preferences for important characteristics of activity-based workspaces. *Building Research & Information*, 48(7), 703–718.

<https://doi.org/10.1080/09613218.2020.1726169>

- Lindseth, A., & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 2(18), 145-153.

<https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2004.00258.x>

- Montgomery, M., & Curtis, C. (2006). *Housing Mobility and Location Choice: A Review of the Literature, Urbanet, Working Paper No. 2*. Dubai: Curtin University Press.

<https://www.yumpu.com/en/document/view/11508812/housing-mobility-and-location-choice-urbanet-curtin-university>

- Pawson, C., Bolden, R., Isaac, B., Fisher, J., Mahoney, H. & Saprai, S. (2022). Learning from collective lived experience: a case study of an experts by experience group. *Housing, Care and Support*, 25(3), 223-235.

<https://doi.org/10.1108/HCS-12-2021-0048>

- Taiwo, D.O., Yusoff, N., & Abdul Aziz, N. (2020). Housing Preferences and Choice in Emerging Cities of Developing Countries. *Journal of Advanced Research in Applied Sciences and Engineering Technology*, 10(1), 48–58.

<https://www.akademiabaru.com/submit/index.php/araset/article/view/1947>

- Ucci, M., Ortegon-Sanchez, A., Mead, N. E., Godward, C., Rahman, A., Islam, S.,

نحوه ارجاع به مقاله:

اصغرخواه فرخانی، مهدی، شاهدی، بهرام، افشاری، محسن و سعادت، سیده پوراندخت. (۱۴۰۳). شناسایی ترجیحات ویژگی‌های فضایی در خانه‌های آپارتمانی شهر بندرعباس با تأکید بر تجربه زیسته ساکنان، توسعه پایدار شهری، ۵(۱۴)، ۶۱-۴۳.

 DOI: <https://doi.org/10.22034/usd.2023.708021>

 DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.27170128.1403.5.14.3.1>

URL: https://usdjournals.daneshpajoohan.ac.ir/article_708021.html?lang=fa

Copyrights:

©2023 by the authors. Published by the Urban Sustainable Development Journal. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

